

## عاشورا و انتظار (پیوندها، تحلیل ها و رهیافت ها)

<?xml encoding="UTF-8">

مهدی (عج)، ادامه حسین علیه السلام است و «انتظار» ادامه عاشورا و برآمده از آن .  
مهدی (عج)، فرزند حسین علیه السلام است و فرهنگ «انتظار» برآمده از فرهنگ «عاشورا» و انتظار حسین دیگری را کشیدن . این دو پیوندی دیرین و مستحکم با یکدیگر دارند .  
یکی پشتوانه فرهنگی و زمینه ساز، برای دیگری است؛  
یکی رمز «حیات شیعه» است و دیگری رمز «بقای آن» ؛  
یکی رمز «قیام و به پا خاستن شیعه» است و دیگری عامل «حفظ و استمرار آن» ؛  
«مهدی» علیه السلام وارث عاشورا است؛ همچنان که «حسین» علیه السلام وارث پیامبران است؛  
عاشورا، دریچه ای به «انتظار» است و انتظار، تجلی آرزوها و آمال کربلا؛  
فرهنگ عاشورا، دستمایه اساسی و مایه شکوفایی و بالندگی منتظران مهدی (عج) در عصر انتظار است .  
پیوند «عاشورا و انتظار» و «حسین و مهدی» ، پیوند «والد» و «ماولد» و «نور علی نور» است .  
انتظار، کربلایی دیگر است به وسعت همه جهان و مصاف حق و باطل است در زمانی دیگر؛ با این تفاوت که این بار، حق پیروز است و چهره باطل، برای همیشه دفن می شود . انتظار همان کربلا است در وسعت همه زمین و در مقطع دیگری از تاریخ . در این مقطع، فکرهای رشید از هر فرقه و ملتی، گلبانگ «دعوت مهدوی» را - که با ساخت و فطرت انسان ها همگون است - لبیک می گویند .  
انتظار، ثمره کربلا است . بدون کربلا انتظار بی معنا است . یاران مهدی، همه کربلایی اند و در فراز و فرود تاریخ، غربال شده و آبدیده اند . مگر می توان بی عاشورا، انتظاری دیگر داشت؟ انتظار بی عاشورا، انتظار بی پشتوانه است .  
«عاشورا» انتظار برآورده نشده شیعه است و «انتظار» عاشورای برآورده شده شیعه .  
حرکتی جهانی و به وسعت آمال همه انسان های تاریخ، پشتوانه و عقبه ای می خواهد به استحکام کربلا که هرگز به سردی و خاموشی نگراید . (1)  
«انتظار» ادامه عاشورا، غدیر و بعثت است و «ظهور» ، روز فرج و مخرج حسین (2) و ثمره خون او که در شریان تاریخ به جوش آمده است .  
«انتظار» بشارتی است به حق، بر همه دردها و آلام شیعه در کربلا و تاریخ .  
مهدی (عج)، همان کسی است که باری را که حسین علیه السلام در مسیر کوفه، در کربلا به زمین گذاشت؛ به کوفه می رساند .  
مهدی علیه السلام پرچم افتاده حسین علیه السلام را بر خواهد افراشت و آرمان های بلند او را تحقق خواهد بخشید .  
مهدی علیه السلام، بذری را که حسین علیه السلام در کربلا کاشت و دیگر امامان آن را بارور کردند و خودش در دوران غیبت به حراست آن همت گماشت، با دستان پرتوانش غرس خواهد کرد .  
«انتظار و عاشورا» دو بال پرواز شیعه است ؛ اگر این دو نبود، چشمه «غدیر» می خشکید .

این پیوندهای روشن و گویا، از نگاه نامحرمان نیز مخفی نمانده تا آن جا که می گویند: شیعه با دو نگاه همراه است: «نگاه سرخ» و «نگاه سبز»؛ عاشورا و ظهور، با الهام از یکی «انقلاب» می کند وبا دیگری آن را «استمرار» می بخشد. (3)

برای ما دور ماندگان از صحنه عاشورا، یک راه بیشتر نمانده و آن ثبت نام در کلاس «انتظار» و درآمدن در خیل «منتظران» است که حقیقت انتظار، همان در خیمه حسین علیه السلام بودن است. آنان که در کربلا چکاچک شمشیرها را نچشیدند، باید مرارت «انتظار» را به جان بخرند. «عاشورائیان»، پیمان خود را به آخر بردند و «مهدویان» با کوله بار فرهنگ شهادت، چشم انتظارند تا آن عهده که با خدا و رسول بر پاسداری از حرم و حریم ثار الله بسته اند، به انجام برسانند: «فمنهم من قضی نحبه و منهم من ینتظر» (4).

## یکم . پیوندها

پیوند دو فرهنگ «عاشورا» و «انتظار» از دلایل و شواهد متعددی برخوردار است. در این جا ضمن بیان آنها، به تحلیل و رهیافت های برخاسته از آنها نیز خواهیم پرداخت. (5)

1. مهدی علیه السلام، فرزند حسین علیه السلام

صدها روایت، در این باب وارد شده است که در آنها تاکید شده، امام مهدی علیه السلام نهمین فرزند حضرت حسین علیه السلام است: «قائم هذه الامة هو التاسع من ولدی». (6)

2. مهدی علیه السلام، خونخواه حسین علیه السلام

در روایات متعددی، وارد شده است: «القائم منا اذا قام طلب بثار الحسين»؛ (7) «بهذا القائم انتقم منهم»؛ (8) امام باقر (ع) در مورد آیه «و من قتل مظلوما فقد جعلنا لولیه سلطانا فلا یسرف فی القتل» (9) می فرماید: مقصود از «من قتل مظلوما»، حسین بن علی است که مظلوم کشته شد و ما اولیای او هستیم و قائم ما چون قیام کند، در طلب انتقام خون حسین (ع) بر می آید... مقتول حسین (ع) و ولی او قائم (عج) است. (10)

3. یاد حسین علیه السلام، کلام نخستین مهدی علیه السلام

آن گاه که مهدی موعود ظهور کند، بین رکن و مقام می ایستد و چنین ندا می دهد:

«الا یا اهل العالم! انا الامام القائم؛

الا یا اهل العالم! انا الصمصام المنتقم؛

الا یا اهل العالم! ان جدی الحسین قتلوه عطشانا؛

الا یا اهل العالم! ان جدی الحسین طرحوه عریانا؛

الا یا اهل العالم! ان جدی الحسین سحقوه عدوانا». (11)

4. «یا لثارات الحسین»، شعار یاران مهدی علیه السلام

فضل بن شاذان نقل می کند که شعار یاران مهدی «یا لثارات الحسین» (ای خونخواهان حسین) است:

«ان شعار اصحاب المهدی (عج) یا لثارات الحسین علیه السلام». (12)

5. یاری حسین علیه السلام، یاری مهدی علیه السلام

حضرت سکینه (س) نقل می کند: امام حسین علیه السلام شبی در کربلا، خطاب به یاران خود فرمود: «... و قد قال جدی رسول الله صلی الله علیه و آله: ولدی حسین یقتل بطف کربلا غریبا وحیدا عطشانا فریدا. فمن نصره فقد نصرنی و نصر ولده الحجة و لو نصرنا بلسانه فهو فی حزننا یوم القيامة؛ همانا جدم رسول خدا صلی الله علیه

و آله فرمود: فرزندان من حسین در زمین کربلا، غریب و تنها، عطشان و بی کس، کشته می شود. کسی که او را یاری کند، مرا و فرزندش مهدی را یاری کرده است و هر کس به زبان خود، ما را یاری کند، فردای قیامت در حزب ما خواهد بود». (13)

6. یکسانی القاب حسین علیه السلام و مهدی علیه السلام  
القاب «ثار الله»، «الوتر الموتور» و «الطريد الشريد»، القاب مشترک حسین علیه السلام و مهدی (عج) است: «ولكن صاحب هذا الامر الطريد الشريد الموتور بابيه...». (14)  
«السلام عليك يا باب الله و السلام عليك يا ثار الله». (15)  
«المتربق الخائف و الولي الناصح، سفينة النجاة... و الوتر الموتور». (16)

7. زیارت عاشورا  
زیارت عاشورا - که زیارت مخصوص امام حسین علیه السلام است - در دو قسمت، از خون خواهی حسین علیه السلام در رکاب امام مهدی (عج) خبر می دهد:  
«ان یرزقنی طلب ثارک مع امام منصور من اهل بیت محمد صلی الله علیه و آله» و «ان یرزقنی طلب ثاری [کم] مع امام هدی ظاهر ناطق بالحق منکم».

8. روز عاشورا و یاد مهدی علیه السلام  
امام باقر علیه السلام می فرماید: یکدیگر را در روز عاشورا این گونه تعزیت دهید:  
«اعظم الله اجورنا بمصابنا بالحسين و جعلنا و اياکم من الطالبين بثاره مع وليه الامام المهدي من آل محمد عليه السلام؛ خداوند اجر ما و شما را در صیبت حسین علیه السلام بزرگ گرداند و ما و شما را، از کسانی قرار دهد که به همراه ولی اش، امام مهدی از آل محمد علیهم السلام، طلب خون آن حضرت کرده، به خون خواهی او برخیزیم». (17)

9. عاشورا روز ظهور مهدی علیه السلام  
امام باقر علیه السلام می فرماید: «کانی بالقائم يوم عاشورا يوم السبت قائما بين الركن و المقام و بين يديه جبرئيل ينادي... (18)؛ گویا قائم را می بینم که روز عاشورا، روز شنبه بین رکن و مقام ایستاده و جبرئیل پیش روی او ندا می کند...»

امام صادق علیه السلام نیز فرمود: «ان القائم صلوات الله علیه ينادي باسمه ليلة ثلاث و عشرين و يقوم يوم عاشوراء يوم قتل فيه الحسين بن علي (19)؛ قائم - درود خدا بر او باد - در شب بیست و سوم ماه رمضان به نامش ندا می شود و در روز عاشورا، روزی که حسین بن علی در آن کشته شد، قیام خواهد کرد».

10. میلاد حسین علیه السلام و یاد مهدی علیه السلام  
در توقیع مبارک امام عسکری علیه السلام برای قاسم بن علاء همدانی آمده است که: در روز تولد امام حسین علیه السلام، این دعا را بخوان: «اللهم انی اسئلك بحق المولود فی هذا اليوم الموعود بشهادته قبل استهلاله و ولادته بکته السماء و من فیها و الارض و من علیها... المعوض من قتله ان الائمة من نسله و الشفاء فی تربته و الفوز معه فی اوبته و الاوصیاء من عترته بعد قائمهم و غیبتهم؛ خداوند! من تو را به مقام مولود این روز می خوانم. او پیش از آن که به دنیا چشم بگشاید و قبل از آن که تولد یابد، وعده و خبر شهادتش داده شد. آسمان و هر کس در آن بود و زمین و هر کس بر روی آن بود، بر او گریه کرد... او که در عوض شهادت او، ائمه از نسل او شدند و شفا در تربت او قرار داده شد، فوز و رستگاری با او، در روز رجوع و بازگشت او و بازگشت اوصیاء از

خاندان او، بعد از قائم آنان و سپری شدن غیبت او می باشد» . (20)

11 . میلاد مهدی علیه السلام و یاد حسین علیه السلام

شیخ عباس قمی در مفاتیح الجنان می نویسد:

با فضیلت ترین اعمال شب نیمه شعبان - که باعث آمرزش گناهان است - زیارت امام حسین علیه السلام می باشد . هر که می خواهد، روح 124 هزار پیامبر با او مصافحه کند، امام حسین علیه السلام را زیارت کند . اقل زیارت آن حضرت آن است که به بالای بامی رود و به سمت راست و چپ نگاه کند؛ سپس سر به جانب آسمان بلند کند و حضرت را با این کلمات زیارت کند: «السلام علیک یا ابا عبد الله، السلام علیک و رحمة الله و برکاته» در قسمت «زیارات» نیز می نویسد: احادیث بسیاری در فضیلت زیارت امام حسین علیه السلام در نیمه شعبان وارد شده است . و بس است در این باب آنچه که به چندین سند معتبر از حضرت امام زین العابدین علیه السلام و امام جعفر صادق علیه السلام وارد شده که: هر که بخواند با او 124 هزار پیامبر، مصافحه کنند، زیارت کند قبر ابی عبد الله الحسین علیه السلام را در نیمه شعبان . به درستی که ملائکه و ارواح پیامبران، رخصت می طلبند و به زیارت آن حضرت می آیند . پس خوشا به حال آن که مصافحه کند با ایشان، و ایشان مصافحه کنند با او . پنج پیامبر اولوالعزم (نوح، ابراهیم، موسی و عیسی علیهم السلام و محمد صلی الله علیه و آله) نیز با ایشان اند . (21)

12 . شب قدر و یاد حسین علیه السلام

شب قدر، متعلق به امام زمان علیه السلام است و در این شب یکی از اعمال مستحبی، زیارت امام حسین علیه السلام است . شیخ عباس قمی می نویسد:

«بدان که احادیث در فضیلت زیارت امام حسین علیه السلام در ماه مبارک رمضان - خصوصا شب اول و نیمه و آخر آن و به خصوص شب قدر - بسیار است . از حضرت امام محمد تقی علیه السلام منقول است که هر که زیارت کند، امام حسین علیه السلام را در شب بیست و سوم ماه رمضان - و آن شبی است که امید ست شب قدر باشد و در آن شب هر امر محکمی جدا و مقدر می شود - مصافحه کند با او روح 124 هزار ملک و پیغمبر که همه رخصت می طلبند از خداوند در زیارت آن حضرت در این شب .

از حضرت صادق علیه السلام مروی است: چون شب قدر می شود، منادی از آسمان هفتم از بطن عرش ندا می کند که حق تعالی هر کسی را که به زیارت قبر حسین علیه السلام آمده، آمرزید .

و در روایت دیگر است که هر که شب قدر نزد قبر آن حضرت باشد و دو رکعت نماز بگذارد، نزد آن حضرت یا آنچه که میسر شود و از حق تعالی بهشت و پناه از آتش را بخواند؛ خداوند به او بهشت و پناه از آتش را عطا فرماید . ابن قولویه از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده که هر که زیارت کند قبر امام حسین علیه السلام را در ماه رمضان و در راه زیارت بمیرد، حسابی نخواهد داشت و به او بگویند که بدون خوف و بیم داخل بهشت شو» .

13 . حسین علیه السلام در کلام مهدی علیه السلام

در دعای ندبه آمده است: «این الطالب بدم المقتول بکربلا» و «این الحسن، این الحسین و این ابناء الحسین» . و در زیارت منسوب به ناحیه مقدسه آمده است: «فلئن اخرجتني الدهور و عاقني عن نصرک المقدور و لم اکن لمن حاربک محاربا و لمن نصب لک العداوة مناصبا فلانذبک صباحا و مساء و لاپکین لک بدل الدموع دما ؛ اگر زمانه مرا به تاخیر انداخت و مقدرات از یاریت بازماند داشت و نتوانستم در رکاب تو با دشمنانت بجنگم، ولی از بام تا شام در یاد تو سرشک غم از دیده می بارم و به جای اشک خون می گیرم .» . (22)

14 . زیارت حسین علیه السلام و مهدی علیه السلام در عیدها

در عیدهای اسلامی فطر، قربان و غدیر؛ زیارت این دو امام، وارد شده است . (23)

15 . کوفه، پایگاه مشترک حسین علیه السلام ، مهدی علیه السلام

امام حسین علیه السلام از مکه به سمت کوفه رفت و حضرت مهدی علیه السلام از مکه به سوی کوفه خواهد رفت و مقر حکومت خود را در کوفه قرار خواهد داد؛ یعنی، راه نیمه سیدالشهدا علیه السلام را به پایان خواهد رساند . (24)

16 . فرشتگان یاور حسین علیه السلام، یاوران مهدی علیه السلام

شیخ صدوق از امام رضا علیه السلام نقل می کند:

«و لقد نزل الى الارض من الملائكة اربعة آلاف لنصره فوجدوه قد قتل فهم عند قبره شعث غير الى ان يقوم القائم فيكونون من انصاره و شعارهم يا لثارات الحسين؛ (25) به تحقیق چهار هزار فرشته برای نصرت و یاری حسین [ علیه السلام] به زمین فرود آمدند . آنان هنگامی که نازل شدند، دیدند حسین [ علیه السلام] کشته شده است، از این رو، ژولیده و غبارآلود در نزد قبر آن حضرت، اقامت کردند و همچنان هستند تا این که قائم، قیام کند و آنان از یاوران و سپاه آن حضرت خواهند بود و شعارشان یا لثارات الحسين است .»

17 . رجعت حسین علیه السلام در دولت مهدی علیه السلام

امام محمد باقر علیه السلام می فرمایند: امام حسین علیه السلام شب عاشورا به اصحابش فرمود: «. . . فابشروا بالجنة، فوالله انما نمكث ماشاء الله تعالى بعد ما يجرى علينا، ثم يخرجنا الله و اياكم حين يظهر قائمنا فينتقم من الظالمين، و انا و انتم نشاهدكم في السلاسل و الاغلال و انواع العذاب و النكال . . . ؛ بشارت باد شما را به بهشت، به خدا قسم که بعد از آنچه بر ما جاری شود، مکث خواهیم کرد آن قدر که خدای تعالی خواسته باشد، پس بیرون می آورد ما و شما را در آن هنگامی که قائم ما ظاهر شود، پس انتقام خواهد کشید از ظالمان، و ما و شما مشاهده خواهیم کرد ایشان را در سلاسل و اغلال و گرفتار به انواع عذاب و نکال . . .» (26)

و امام حسین علیه السلام در روز عاشورا، دوباره از «رجعت» خود سخن گفته، می فرماید: «من اولین کسی خواهم بود که زمین شکافته می شود و رجعت می کنم» . (27)

18 . حسین علیه السلام در سوگ مهدی علیه السلام

امام صادق علیه السلام درباره آیه شریفه «ثم ردنا لكم الكرة عليهم» (28) می فرماید: «مقصود زنده شدن دوباره امام حسین علیه السلام و هفتاد تن از اصحابش در عصر امام زمان است؛ در حالی که کلاه خودهایی طلایی بر سر دارند و به مردم، رجعت و زنده شدن دوباره حضرت حسین علیه السلام را اطلاع می دهند تا مؤمنان به شک و شبهه نیفتند» .

امام صادق علیه السلام می فرماید: «حسین علیه السلام با اصحابش می آیند و هفتاد پیامبر آنان را همراهی می کنند؛ چنان که همراه موسی علیه السلام هفتاد نفر فرستاده شدند . آن گاه حضرت قائم علیه السلام انگشتر را به وی می سپارد و امام حسین علیه السلام غسل و کفن، حنوط و دفن حضرت قائم را بر عهده می گیرد» . (29)

19 . مهدی علیه السلام و زنده نگه داشتن یاد عاشورا

در این باب، داستان های متعددی است که از میان آنها، داستان علامه بحرالعلوم (30) ، گواه خوبی بر عشق و علاقه وافر حضرت حجت علیه السلام به عزاداری و زنده نگه داشتن یاد عاشورا و شهادت کربلا است .

20 . مهدی علیه السلام و سفارش به زیارت عاشورا

محدث نوری (ره) حکایت سید رشتی را چنین نقل می کند که حضرت به سید دستور خواندن نافله (خصوصاً نافله شب)، زیارت جامعه و زیارت عاشورا را می دهد و بعد از آن می فرماید: شما چرا نافله نمی خوانید؟ نافله، نافله، نافله! شما چرا عاشورا نمی خوانید؟ عاشورا، عاشورا، عاشورا! و بعد فرمود: شما چرا جامعه نمی خوانید؟ جامعه، جامعه، جامعه! (31)

21 . مهدی علیه السلام در سوگ حسین علیه السلام

علامه امینی (ره) در الغدير (32) می گوید: در میان اصحاب ما مشهور است که در هر مجلسی قصیده ابن عرندس خوانده شود، موجب تشریف فرمایی حضرت بقية الله - روحی له الفداه - به آن مجلس می شود . ما برای تیمن و تبرک چند بیت این قصیده را ذکر می کنیم .

ا یقتل ظمآنآ حسین بکربلا

و فی کل عضو من انامله بحر

و والده الساقی علی الحوض فی غد

و فاطمة ماء الفرات لها مهر

فوالهف نفسی للحسین و ما جنى

علیه غداة الطف فی حربه الشمر

22 . مصیبت حسین علیه السلام و تعجیل در فرج

صاحب مکیال المکارم می گوید: یکی از دوستان صالحم برایم نقل کرد که مولایمان حضرت حجت علیه السلام را در خواب دیدار کرده بود و حضرتش سخنی فرموده بود که مضمونش این است: «انی لادعوا لمؤمن یدکر مصیبة جدی الشهید، ثم یدعو لی بتعجیل الفرج و التایید؛ همانا من برای هر شیعه ای که مصیبت جد شهیدم را یاد کند و سپس برای تعجیل فرج و تایید [امر من] دعا کند، من [نیز] برای او دعا خواهم کرد». (33)

23 . سختی مصیبت

مصیبت حسین علیه السلام سخت ترین مصیبت ها است:

«... فرزند تو به مصیبتی گرفتار می شود که مصیبت ها در کنار آن کوچک خواهد بود» (34) .

«لا یوم کیومک یا ابا عبد الله» (35) .

مهدی (ع) نیز مصیبتش طولانی و محنتش شدید است . او شاهد همه رنج ها و مصیبت هایی است که بر تمامی انسان ها و فرد فرد شیعیانش وارد می شود:

«انا غیر مهملین لمراعاتکم و لا ناسین لذکرکم ...» (36) ما در رسیدگی و سرپرستی شما کوتاهی و اهمال نکرده و یاد شما را از خاطر نبرده ایم .»

24 . اصلاح گری

امام حسین علیه السلام و مهدی علیه السلام دو اصلاح گر سترگ اند . حسین علیه السلام می گوید: «انما خرجت لطلب الاصلاح» .

در مورد مهدی نیز آمده است: «لیصلح الامة بعد فسادها (37) ؛ خداوند به وسیله حضرت مهدی علیه السلام این امت را پس از آن که تباه شده اند، اصلاح می کند» .

25 . بیعت نکردن با طاغوت

امام حسین علیه السلام می فرماید: «لا والله لا اعطیکم اعطاء الذلیل و لا افر فرار العبید؛ نه به خدا قسم دستم را از روی خواری و ذلت به شما ندهم و مانند بردگان فرار نمی کنم.»  
مهدی علیه السلام نیز بیعت هیچ طاغوتی را به گردن ندارد.

«ما منا احد الا و يقع فی عنقه بیعة لطاغیة زمانه الا القائم . . . لئلا یکون لاحد فی عنقه بیعة اذا خرج ذاک التاسع من ولد اخي الحسين؛ (38) هر کدام از ما (اهل بیت علیهم السلام) در زمان خود بیعت حاکمان و طاغوت های زمان را (از روی تقیه) به عهده داریم، مگر قائم . . . تا هنگامی که قیام می کند بر گردنش بیعت حاکمی نباشد او نهمین فرزند برادرم حسین است.»

26 . آرزوی شهادت در رکاب حسین علیه السلام و مهدی علیه السلام  
دو آرزو در روایات ما مطلوب است؛ یکی بودن در کربلا و شهادت در رکاب حسین و دیگری فیض جهاد و شهادت در رکاب امام مهدی علیه السلام:  
«یا لیتنی کنت معکم فافوز فوزا عظیما» (39) .  
«اللهم انی اجدد له فی صبیحة یومی هذا . . . و اجعلنی من انصاره . . . و المستشهدین بین یدیه . . . فاخرجنی من قبری مؤتبرا کفنی شاهرا سیفی . . .» (40) .

## دوم . تحلیل ها

### 1 . عاشورا، پشتوانه فرهنگی انتظار

فرهنگ «عاشورا»، زمینه ساز فرهنگ «انتظار» است . «انتظار» ادامه عاشورا است و چشم به راه حسین دیگری نشستن در کربلایی به وسعت جهان .  
فرهنگ «عاشورا» آن چنان در روح انسان ها، رسوخ کرده و آتش عشقش، شراره ای در دل ها انداخته که بدون تردید، مؤثرترین و پایدارترین عنصر فرهنگ ساز، برای شیعیان و تمامی انسان های آزاده عالم است . به گفته امام راحل (ره): «ما هر چه داریم از محرم و صفر داریم» .

### 2 . اشتراک در اهداف

هدف مهدی علیه السلام، نجات انسان ها از بردگی فکری و برداشتن زنجیرهای اسارت از آنان است .  
امام باقر علیه السلام می فرماید: «اذا قام القائم ذهب دولة الباطل؛ هنگامی که قائم قیام کند، هر آینه باطل از بین می رود» . (41)

هدف امام حسین علیه السلام نیز در زیارت «اربعین» چنین بیان شده است:  
«و بذل مهجة فیک لیستنقذ عبادک من الجهالة و حيرة الضالة؛ خون خود را تقدیم تو کرد، تا انسان ها را از نادانی و گمراهی رهایی بخشد» .

پس هدف هر دو، احیای دین و جلوگیری از انحطاط ارزش ها است .

### 3 . مشابهت در زمانه

حسین علیه السلام زمانه خود را چنین توصیف می کند: «الا ترون ان الحق لایعمل به و ان الهوی لایتبرک عنه؛ آیا نمی بینید که به حق عمل نمی شود و از باطل خودداری نمی گردد» ، (42) «فان السنة قد امیتت و ان البدعة قد احییت؛ همانا در شرایطی هستیم که سنت پیامبر، از بین رفته و بدعت ها زنده شده است» . «و علی الاسلام السلام اذا قد بلیت الامة براع مثل یزید؛ اگر حاکم امت، فردی همچون یزید باشد، پس باید فاتحه اسلام را

خواند» .

زمانه مهدی علیه السلام نیز چنین است: «يعطف الهوى على الهدى، اذا عطفوا الهدى على الهوى و يعطف الراى على القرآن، اذا عطفوا القرآن على الراى . . . و يحيى ميت الكتاب والسنة؛ چون مهدی قیام کند، خواهش های نفسانی را به هدایت آسمانی، باز گرداند؛ پس از آنکه رستگاری را به هوای نفس بازگردانده باشند . آرا و افکار را پیرو قرآن کند، پس از آنکه قرآن را تابع رای خود گردانده باشند . . . پس مهدی به شما نشان خواهد داد که روش عادلانه در حکومت، چگونه است و آنچه را که از کتاب و سنت متروک مانده، زنده خواهد ساخت » . (43)

زمانه مهدی علیه السلام و حسین علیه السلام، در انحراف فکری، فساد اجتماعی، رواج بی دینی و بدعت در سطح جهانی، مشابه یکدیگر است .

مشابهت در زمانه، ابعاد متعددی دارد؛ از تبلیغات جبهه باطل گرفته تا حاکمیت خلفای جور و غربت دین در عرصه زندگی و جامعه . تبلیغات بنی امیه و معاویه علیه اهل بیت علیهم السلام و امام حسین علیه السلام (44)، شباهت زیادی به تبلیغات کشورهای استکباری و صهیونیست ها، علیه ایران اسلامی دارد .

#### 4 . مشابهت در یاران

یاران حسین علیه السلام بهترین یاران و فدایی او بودند . آنان از معرفت، محبت، اطاعت و تسلیم نسبت به امام خود و سبقت در اجرای خواسته ها و فرامین او برخوردارند و در عبادت، صداقت، اخلاص و شجاعت یگانه دوران بودند .

یاران مهدی علیه السلام نیز چنین اند: «هم اطوع له من الامة لسيدها؛ آنها مطیع تر از کنیز نسبت به مولای خود هستند» . (45)

«كدادون جاحدون فى طاعته؛ (46) یاران مهدی (عج) در فرمانبرداری از حضرتش، بسیار کوشا و مصمم اند» .  
«لهم يسبهم الاولون و لايدركهم الآخرون؛ (47) آنان [در شایستگی ها و امتیازات بر اوج رفیعی اند] نه از نسل های گذشته، کسی از آنان پیشی گرفته و نه از آیندگان، کسی به مقام والای آنان می رسد» .  
«رهبان بالليل ليوث بالنهار، كان قلوبهم زبر الحديد؛ عابدان شب و شیران روزند، [در شجاعت] قلوبشان همچون پاره های آهن است » . (48)

#### 5 . ضرورت درگیری و نبرد

درگیری بین حق و باطل، ایمان و کفر، یک ضرورت است؛ چون حقیقت «ایمان» ، حرکت و رویش و خصلت «کفر» ایستادگی و ماندگی است .

ساده اندیشی است اگر گمان شود، مسائل و مشکلات، تنها با گفت و گو حل می شود . باید به فکر پس از گفت و گو هم بود که اگر زیر بار حق نرفتند و یا خواستند بر ظلم خود باقی بمانند، چه باید کرد؟ پس از گفت و گو و دو گروه شدن، مخاصمه و درگیری هم هست یا نه؟ «فاذا هم فريقان يختصمون . . .» (49) . به راستی آیا مشکل اسرائیل و فلسطین، با گفت و گو حل می شود؟ آیا آمریکا باگفت و گو حاضر است، از خوی استکباری خود دست بردارد؟

نبرد حسین علیه السلام و یزید، جنگ مهدی علیه السلام و مستکبران، نبرد حق و باطل است؛ یکی در محدوده کربلا و دیگری در وسعت همه زمین .

امام باقر علیه السلام می فرماید: «ليس شانه الا السيف؛ (50) او فقط شمشیر را می شناسد» .  
امام صادق علیه السلام می فرماید: «يكفون سيوفهم حتى يرضى الله عزوجل؛ (51) [یاران قائم شمشیرهای

خویش را بر زمین نمی نهند تا این که خدای عزوجل راضی شود» .

6 . منتظران مهدی علیه السلام، پرورش یافتگان مکتب عاشورا

یاران مهدی علیه السلام، همه عاشورایی اند و در مکتب حسین علیه السلام پرورش یافته و بالیده اند . کسانی می توانند در رکاب مهدی علیه السلام باشند و امام حق را یاری رسانند که در مکتب «عاشورا» آبدیده شده و معیار جنگ و صلح را از او آموخته باشند که حسین علیه السلام خود معیار سلم و حرب و تولا و تبرا است .

7 . سختی و مشکلات راه

امام صادق علیه السلام می فرماید: «قیام امام زمان علیه السلام نشانه هایی دارد» . راوی پرسید: آنها چیستند؟ امام صادق علیه السلام فرمود: «ذلک قول الله عزوجل و لنبلونکم بشیء من الخوف و الجوع (52) لو قد خرج قائمنا، لم یکن الا العلق و العرق و القوم علی السروج؛ (53) این سخن خداوند است که «شما را با گرسنگی و ترس آزمایش می کند» ؛ هنگامی که قائم ما قیام کند، خون است و عرق ریختن و سوار بر مرکب ها بودن در میدان های مبارزه » .

8 . پیوستن و جدا شدن یاران

به کاروان حسین علیه السلام کسانی پیوستند که امید پیوستنشان نبود، همچون زهیر و حر که یکی عثمانی بود و در صفین بر علیه علی علیه السلام شمشیر زده و دیگری فرمانده سپاه عمر سعد بود . و کسانی به بهانه های واهی نپیوستند، همچون طرماح بن عدی و یا پیوستند و جدا شدند و سعادت شهادت در کنار حسین علیه السلام را نداشتند؛ چه آنانی که در میانه راه جدا شدند و چه آنانی که در کربلا، از میدان معرکه گریختند .

در مورد یاران مهدی علیه السلام نیز داریم:

قال الصادق علیه السلام: «اذا خرج القائم یخرج من هذا الامر من کان یری انه من اهله و دخل فیه شبه عبدة الشمس والقمر؛ (54) هنگامی که قائم قیام کند از امر [ولایت] او کسانی بیرون می روند که همواره چنین به نظر می رسید از یاران او باشند . و به امر [ولایت] او در می آیند آنانی که شبیه خورشید پرستان و ماه پرستانند .» در مورد یهودیان جزیره العرب، نیز داریم که منتظر آمدن پیامبر بودند . اما وقتی آمد، به او کافر شدند . «فلما جائهم ما عرفوا کفروا به » (55) از حسین نیز تقاضا کردند که بیاید و نامه ها نوشتند، اما هنگامی که آمد، به او پشت کردند و خون او را ریختند .

9 . الهام پذیری هر دو فرهنگ

حسین علیه السلام با شهادت خود، پایه گذار فرهنگ شهادت شد و این فرهنگ، آن چنان در فرهنگ مسلمین ریشه دواند و در دلها جا باز کرد که به عنوان الگو، سرآغاز بسیاری از حرکتها و قیامهای حق طلبانه در سرزمین پهناور اسلامی بر علیه خلفا و حاکمان ستمگر، شد . در عراق؛ بصره و کوفه (سلیمان بن صرد، مختار، زید بن علی)، در حجاز؛ مدینه و مکه، در خراسان (یحیی بن زید) (56) . و هنوز هم همه عدالت خواهان و مردان تاریخ، می گویند باید پا جای پای حسین و شهدای کربلا گذاشت (گاندی .)

انتظار نیز به عنوان یکی از بزرگترین، قوی ترین و انگیزه سازترین آرمان های انسانی، نقش بی بدیلی در از بین بردن یاس و ناامیدی و پیروزی نهایی مظلومان بر مستکبران دارد «و نریدان نم . . . و نجعلهم ائمة و نجعلهم الوارثین » . همچنان که می تواند به عنوان یک راهبرد اساسی و کلیدی در تمامی ابعاد سیاسی - اجتماعی، تربیتی و فکری یک جامعه تاثیر گذار باشد .

از طرف دیگر منتظر ظهور مصلح، خود باید صالح باشد .

امام صادق علیه السلام فرمود: «ان لنا دولة یجی ء بها الله اذا شاء ثم قال: من سره ان یکون من اصحاب القائم علیه السلام فلینتظر و لیعمل بالورع و محاسن الاخلاق و هو منتظر؛ (57) ما دولت و حکومتی داریم و خداوند، هرگاه بخواهد این دولت ظهور خواهد کرد و اگر کسی خوشحال و خشنود می شود که از یاران مهدی علیه السلام باشد؛ پس منتظر باشد و در حال انتظار، اهل ورع و اجتناب از گناهان و اهل محاسن و مکارم اخلاق باشد». «یخرج اناس من المشرق و یوطئون للمهدی سلطانه؛ گروهی از مشرق زمین به پا خاسته و زمینه ساز حکومت امام مهدی علیه السلام می شوند» .

#### 10 . زوال دولت های باطل

حسین علیه السلام، با شهادت خود، باعث رسوایی و در نتیجه نابودی دولت بنی امیه شد . مهدی علیه السلام نیز با ظهور خود، باعث رسوایی و تزلزل تمامی دولت های مستکبر، خواهد شد: «اذا قام القائم ذهب دولة الباطل؛ (58) هنگامی که قائم قیام کند، هر ولت باطلی از بین می رود» . در دعای ندبه، ندا سر می دهیم:

«این قاصم شوکه المعتدین؟ این هادم ابنیه الشرک و النفاق؟ این مبید اهل الفسوق و العصیان و الطغیان؟ . . . ؛ (59) کجا است درهم شکننده شوکت متجاوزان؟ کجا است ویران کننده بناهای شرک و نفاق؟ کجا است نابودکننده اهل نادرستی و عصیان و طغیان؟ . . . » . در روایات نیز آمده است:

«و لایکون ملک الا لاسلام؛ (60) در آن روز حکومتی جز حکومت اسلام، نخواهد بود» . «یبلغ سلطانه المشرق و المغرب؛ (61) دولت مهدی (عج) شرق و غرب جهان را فرا گیرد» . «اذا قام القائم لایبقی ارض الا نودی فیها شهادة ان لا اله الا الله و ان محمدا رسول الله؛ (62) هنگامی که مهدی (عج) قیام کند زمینی باقی نمی ماند مگر آن که گلبانگ توحید و رسالت پیامبر در آن بلند گردد» . 11 . تکیه بر سنت های الهی

سنت خداوند چنین است که تا تحولی در وجود انسان ها پدید نیاید، وضعیت جامعه و اجتماع آنان، دگرگون نخواهد شد: «ان الله لایغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم» (63) و سنت های الهی تخلف ناپذیر است: «ولن تجد لسنة الله تبديلا» . (64)

ظهور مهدی علیه السلام زمینه های مردمی و عده و عده ای را می طلبد که باید فراهم شود و این به عهده ما است؛ گرچه اگر ما کاری نکنیم، ظلم فراگیر و باطل خود زمینه ساز عدالت و حق خواهد بود؛ چون باطل رفتنی است: «قل جاء الحق و زهق الباطل ان الباطل کان زهوقا» . (65)

البته این بدان معنا نیست که از امدادهای غیبی و معجزات استفاده نمی شود؛ بلکه امدادهای غیبی نیز از سنت های الهی است . و فرآیند خاص خود را دارد . به شهادت قرآن، پس از به کار گرفتن تمامی استعدادها، تلاش ها، تحمل سختی ها و شداید و طلب و درخواست انسان ها، امداد و عنایت الهی فرا خواهد رسید: «ان تنصر الله ینصرکم» (66) و «. . . ام حسبتم ان تدخلوا الجنة و لما یاتکم مثل الذین خلوا من قبلکم مستهم البساء والضراء و زلزلوا حتی یقول الرسول و الذین آمنوا معه متی نصر الله الا ان نصر الله قریب» (67) .

از شرایط اساسی ظهور حضرت حجت زمینه های مردمی است:

«ان المهدی لایخرج حتی تقتل النفس الزکیة . . . فاتی الناس المهدی فزفوه کما تزف العروس» . (68) «. . . انه لایخرج حتی لایکون غائب احب الی الناس منه مما یلقون من الشر» . (69)

نقش زنان، در هیچ حرکتی از حرکت های اسلامی و شیعی - از صدر اسلام تاکنون - به اهمیت و برجستگی نقش زن در قیام «عاشورا» نبوده است .

«عاشورا» تنها صحنه ای است که در آن «زن» ، در متن قرارداد و نه حاشیه و نقش زن شیعی در آن، پررنگ و پرحضور است و شاید یکی از رمزهای جاودانگی آن همین باشد . نقش «زینب» ، این شیرزن دریادل کربلا و همسر و دختران امام حسین علیه السلام - به عنوان پیام آوران واقعه عاشورا - از جایگاه خاصی برخوردار است . نقش ام وهب، دلهم (زن زهیر)، طوعه، ماری (70) و حتی زنان قبیله بنی همدان (71) ، غیر قابل کتمان است . مرحوم حاج شیخ ملاسلطان علی تبریزی - که از جمله عابدان و زاهدان بود - در عالم رؤیا خدمت امام زمان علیه السلام رسید و عرض کرد: آیا این که فرمودید: «فلاندینک صباحا و مساء و لایکین لک بدل الدموع دما» صحیح است؟ فرمود: آری، صحیح است .

عرض کردم: آن کدام مصیبت است که به جای اشک، خون گریه می کردید؟ آیا مصیبت حضرت علی اکبر است؟ حضرت فرمود: اگر علی اکبر هم بود، در این مصیبت خون می گریست .

- آیا مصیبت حضرت عباس است؟

- اگر عباس هم بود، در این مصیبت خون می گریست .

- آیا مصیبت حضرت سیدالشهدا علیه السلام است؟

- اگر سیدالشهدا علیه السلام هم بود، در این مصیبت خون می گریست .

- پس کدام مصیبت است؟

- مصیبت اسیری زینب . (72)

در قیام حضرت مهدی علیه السلام نیز چنین است و زنان از جایگاه ویژه ای برخوردار خواهند بود . نقش زن در عصر ظهور، همچون نقش مدعیان امروز و طرفداران حقوق زن نیست که او را تا سرحد یک کالا و وسیله ای برای لذت طلبی و عیاشی تنزل داده اند .

جابر بن یزید جعفی از امام باقر علیه السلام نقل می کند:

و یجی ء واللّه ثلاث مائة و بضعة عشر رجلا فیهم خمسون امرأة یجتمعون بمكة علی غیر میعاد قزعا کقزع الخریف؛ (73) به خدا سوگند 313 نفر می آیند که پنجاه تن از آنان زن هستند که بدون هیچ قرار قبلی، در مکه کنار یکدیگر جمع خواهند شد .

ام سلمه نیز از پیامبر صلی الله علیه و آله چنین روایت کرده است: «یعوذ عائذ من الحرم فیجتمع الناس الیه کالطیر الوارد المتفرقة حتی یجتمع الیه ثلاث مائة و اربعة عشر رجلا فیه نسوة فیظهر علی کل جبار و ابن جبار (74) ؛ در آن هنگام پناهنده ای به حرم امن الهی پناه می آورد و مردم همانند کبوترانی که از چهار سمت به یک سو هجوم می برند به سوی او جمع می شوند تا این که در نزد آن حضرت سیصد و چهارده نفر گرد آمده که برخی از آنان زن می باشند که بر هر ستمگر و ستمگر زاده ای پیروز می شوند» .

13 . دشواری حفظ دین

در دوران امام حسین علیه السلام بر اساس بدعت های خلفا و تبلیغات بنی امیه، دین بی ارزش و بازار دنیا پررونق بود: «الناس عبید الدنیا و الدین علی السنتهم ما درت معایشهم فاذا محصوا بالبلاء قل الدیانون؛ مردم بنده دنیا هستند و دین لقلقه زبانشان می باشد، مادامی که زندگی دنیای آنها تامین شود . اما همین که در بوته

امتحان قرار گرفتند، دین داران کم خواهند بود». (75)

اگر نبود حسین علیه السلام - این خط روشن ولایت و وارث پیامبران - چراغ دین، آخرین کورسوهای خود را می زد .

در عصر انتظار نیز حفظ دین، از سخت ترین کارها است . امام صادق علیه السلام می فرماید: «ان لصاحب هذا الامر غيبة، المتمسک فیها بدینه كالخارط لشوک القتاد بیده - ثم اوما ابو عبدالله علیه السلام بیده هكذا . قال: فايكم تمسک شوک القتاد - ثم اطوق مليا ثم قال: ان لصاحب هذا الامر غيبة فليثق الله عبد عند غيبته و ليتمسک بدینه؛ (76)

برای صاحب این امر (حضرت مهدی علیه السلام) غیبتی خواهد بود . هر کس در روزگار غیبت او دین خود را حفظ کند، مانند کسی است که تیغ های تیزگیاه قتاد را با دستش صاف و هموار سازد؛ سپس حضرت با دست [مبارک] خویش اشاره فرمود که چگونه با دست، تیغ های قتاد را باید هموار ساخت . آنگاه افزود: کدام یک از شما تا به حال توانسته است، خارهای خنجرگونه قتاد را به دست بگیرد؟

سپس حضرت سر به زیر افکند و مدتی سکوت کرد؛ آن گاه افزود: برای صاحب این امر، غیبتی است که در روزگار دشوار غیبت، هر بنده خدایی باید تقوا پیشه کند و دینش را حفظ نماید» .

در روایتی دیگر، آمده است:

«من ثبت علی ولایتنا فی غیبة قائمنا، اعطاه الله اجر الف شهید مثل شهداء بدر و احد؛ (77) کسی که در روزگار قائم ما، در امر ولایت ما ثابت قدم و استوار باقی بماند و نلغزد، چنان است که خداوند پاداش هزارشهید مانند شهدای جنگ های بدر و احد به آنان عطا می فرماید» .

امام باقر علیه السلام می فرماید: «یاتی علی الناس زمان یغیب عنهم امامهم . فیا طوبی للثابتین علی امرنا فی ذلک الزمان؛ (78)

روزگاری بر مردم خواهد آمد که امام و پیشوای ایشان از [چشم] آنان غایب و پنهان می گردد . پس خوشا بر احوال کسانی که در آن زمان (غیبت در امر ولایت) ثابت قدم و استوار می مانند» .

حضرت در ادامه، فضایل فراوانی برای کسانی که دین خود را حفظ می کنند، بیان می دارد که این فضایل زیاد، به جهت سنگینی و عظمت کار آنان است .

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «اللهم لقنی اخوانی، مرتین . . . لاحدهم اشد بقية علی دینه من خطر القتاد فی اللیلة الظلماء او كالقابض علی جمر الغضاء، اولئک مصابیح الدجی ینجیهم الله من کل فتنة غبراء مظلمة؛ (79)

بارالها! مرا به دیدار برادرانم نایل گردان . . . هر یک از ایشان در پایداری و استواری در دین، از کسی که در دل تیره شب، شاخه پرتیغ گیاه قتاد را، با کف دست صاف و هموار می سازد، پایدارتر است؛ یا همانند کسی که صبورانه پاره آتشی را بر دست گیرد و در آن حال در دین خویش استوار باشد . آری، ایشان چراغ های هدایت [در شب تاریک و دیجور] هستند . خداوند ایشان را از هر فتنه تیره و تاریکی می بخشد» .

14 . سازش ناپذیری

حسین علیه السلام در رد درخواست یزید بر بیعت، با قاطعیت می گوید: «مثلی لایبایع مثله » ؛ (80) حضرت مهدی علیه السلام نیز با هیچ کس سر سازش ندارد . امام باقر و صادق علیهما السلام می فرمایند: «لیس شانه الا السیف؛ او فقط شمشیر را می شناسد» (81) ، «یقتل اعداء الله حتی یرضی الله؛ دشمنان خدا را می کشد تا

خدا راضی گردد». (82)

#### 15. تلاش جهت جذب و نیروسازی

حسین علیه السلام، مدام به فکر جذب نیرو و تربیت و سازندگی بود. و با نامه به شهرهای مختلف و سفرهای خود و با زندگی ساده و انفاق های خود، سعی در جذب و تالیف قلوب و تربیت و پرورش آنان داشت. او دو سال پیش از مردن معاویه، در «منا»، جمعی بالغ بر هزار نفر از صحابه و تابعان را گرد آورد و تمامی فضایل اهل بیت را به همراه ویژگی های دشمنان آنان، از قرآن بر آنان خواند.

آن حضرت در دوره یزید، در سفر خود از مکه به کربلا، از سیاست جذب نیرو چشم نپوشید و افرادی همچون زهیر و حر را جذب نمود.

مهدی علیه السلام فرزند حسین علیه السلام نیز در میان ما و در حال تلاش و نیروسازی است و لحظه ای از این مهم غافل نیست:

«ان یکون صاحبکم المظلوم، المجحود حقه، صاحب هذا الامر یتردد بینهم و یمشی فی اسواقهم و یطاف فرشهم و لایعرفونه حتی یاذن الله له ان یعرفهم نفسه؛ (83) صاحب این امر . . . در میان آنان راه می رود، در بازارهایشان رفت و آمد می کند. روی فرش هایشان گام برمی دارد؛ ولی او را نمی شناسند، مگر خداوند به او اجازه دهد تا خودش را به آنان معرفی کند.

در جلد دوم موسوعه امام مهدی (تالیف شهید محمد صدر) داستان هایی شنیدنی و موثق در این باره آمده است.

#### 15. انتظار

پیامبر صلی الله علیه و آله از خیلی پیش ترها، خبر شهادت امام حسین علیه السلام را داده بود. امام علی علیه السلام نیز می فرمود: «هیئنا مناخ رکاب و مصارع عشاق». این اخبار تا آن جا بود که کسانی، از مدت ها پیش در منطقه کربلا اقامت گزیده و منتظر یاری فرزند رسول خدا بودند و سرانجام به آرزوی خود رسیدند. (84)

پیامبر صلی الله علیه و آله و تمامی ائمه علیهم السلام، بشارت ظهور مهدی علیه السلام و دولت کریمه او را داده اند و باید منتظر بود که: «افضل الاعمال انتظار الفرج».

#### 16. طلب یاری

فریاد استنصار و طلب یاری حسین علیه السلام، هنوز هم از رواق تاریخ به گوش می رسد: «هل من ناصر ینصرنی؛ هل من مغيث یغیثنا؛ هل من ذاب یذب عن حرم رسول الله».

فریاد استنصار مهدی علیه السلام، نیز همواره بلند است. آیا کسی هست که مهدی آل محمد را یاری کند؟ آیا کسی هست عشق مرا در دل ها زنده کند؟ و انسان های بریده از مرا، با من پیوند زند؟

می گویند با شنیدن فریاد «هل من ناصر حسینی»، گهواره علی اصغر تکان خورد! آیا با شنیدن «هل من ناصر مهدوی» نیز، دلی هست که بلرزد و با امامش عهد و پیمانی ببندد و به کمک او برخیزد؟ آن هم در این عصر وانفسا؟!

«او در روز ظهور خود به دیوار کعبه تکیه داده بانگ بر می دارد: «ای مردم! ما از خداوند یاری می جوییم. هر که می خواهد ما را اجابت کند . . . از شما می خواهم که به حق خدا و به حق رسول خدا و به حق خودم بر شما - که حق قرابت رسول الله (ص) می باشد - ما را کمک کنید و کسانی را که به ما ظلم می کنند، از ما بازدارید که ما را ترسانده و بر ما ظلم کرده اند. از شهر و فرزندانمان جدا کرده، بر ما ستم روا داشتند و شوریدند. اهل باطل

حقمان را گرفته، بر ما افترا بستند . خدا را درباره ما در نظر آورید! ما را تنها نگذاشته، خوارمان نکنید . یاریمان کنید که خداوند شما را یاری می کند» . (85)

#### 17 . تدبیر و مدیریت

مدیریت حسین علیه السلام، مدیریتی بی نظیر است . این که جماعتی اندک در برابر سپاهی سی هزار نفری، از پگاه صبح تا هنگام عصر مقاومت کنند؛ حکایت از مدیریت عالی و تدبیر بلند حسین (ع) دارد . او با تشکیل میمنه و میسره و علمدار و قرار گرفتن خود در قلب سپاه، به عنوان فرمانده و قرار دادن خیمه ها در جایگاهی مناسب - به طوری که پشت آن نهری خشک شده باشد - و ریختن نی و هیزم در آن و آتش زدن آنها در فرصتی مناسب و خیمه ها را در کنار هم بستن و . . . به طوری که دشمن نتواند آنها را محاصره کند و تنها از روبه رو با آنها بجنگد، نشان داد که از تدبیر و مدیریتی بی نظیر برخوردار است . امام با تسلطی شگرف تمامی صحنه ها را زیر نظر داشت و هم چون یک فرمانده پیروز تا آخرین لحظه، ذره ای ترس و واهمه به خود راه نداد . او در شب عاشورا از تمام منطقه نبرد، بازدید کرد و با گفت وگویی با اصحاب و اهل حرم همه آنان را به آمادگی و وسعت رسانید و خود و اهل بیت و اصحابش، با عبادت و دعا شب را به صبح رساندند . کسانی که صبح پرکاری دارند، باید شب ها را به پا خیزند و با خالق خود به راز و نیاز بپردازند .

«یا ایها المزمّل قم اللیل . . . ان لک فی النهار سبحا طویلا» (86)

مهدی علیه السلام نیز در مدیریت و تدبیر، همچون جد بزرگوار خود حسین (ع) است . تشکیل یک حکومت جهانی و اداره همه انسان ها مدیریتی می خواهد سترگ، به ظمت سینه مهدی (ع) که: آلة الریاسة سعة الصدر .

#### سوم . رهیافت ها

با پیوندها به تحلیل می رسیم و با تحلیل ها به رهیافت ها . هر کدام از تحلیل ها، می تواند پیام آور رهیافت یا رهیافت هایی باشد . آن جا که یوسف علیه السلام با خواب عزیز مصر، به دو برنامه هفت ساله می رسد و مصر را از قحطی و گرسنگی نجات می دهد . چرا نتوان با این همه پیوند و تحلیل، به رهیافت ها و در نتیجه به برنامه ریزی و موضع گیری مناسب رسید؟! .

این رهیافت ها (هم چون سیره تربیتی، اخلاقی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و مدیریتی آن حضرت)، می تواند اساس برنامه ریزی های راهبردی و کلان جامعه منتظر و حکومت دینی باشد .

#### 1 . تبیین فرهنگ عاشورا

اگر «عاشورا» پشتوانه فرهنگی «انتظار» است؛ پس در جهت تبیین حرکت عاشورا و نیز برگزاری هر چه باشکوه تر مراسم عاشورا و معرفی اسوه های جاویدان آن، باید تلاش دو چندان کرد .

خیلی فرق است بین این که به «عاشورا» ، به عنوان پشتوانه و عقبه فرهنگی و الهام پذیر انتظار نگاه شود؛ یا یک سنت برخاسته از عواطف و احساسات قومی .

رسانه های عمومی - به خصوص صدا و سیما - ، حوزه های علمیه و مراکز فرهنگی، نقشی حیاتی و اساسی در غنا بخشیدن به این فرهنگ دارند .

«کربلا» دانشگاه بزرگی است با کلاس ها و درس های بسیار . ابعاد و آموزه های این دانشگاه بزرگ، هنوز هم بر بسیاری پوشیده است . باید در این دریای عمیق گسترده پر بار، غواصانی ماهر و زبردست، به صید بپردازند تا لؤلؤها و مرواریدهای گران بهای آن را به چنگ آورده، در اختیار خواستاران و خریداران قرار دهند .

هنوز هم این حرکت عظیم و منشور بی نهایت، زوایای پنهان و ابعاد گسترده ای دارد که تنها بر عاشقان رخ می نماید. این غزال گریز پا در کمند هر کس نمی افتد! پرورش یافتگان مکتب مهدوی، امام حسین علیه السلام را به عنوان معیار «سلم و حرب» و منشا «الهام پذیری» می دانند. باید این معیار برای همگان به خوبی تبیین شود.

## 2. تبیین دین

عصر حسین علیه السلام، عصر غربت دین بود و عصر انتظار نیز چنین است. قیام حسین و فرزندش مهدی علیه السلام برای احیای دین است. منتظر مهدی، باید از دین و ضرورت، قلمرو، و زبان آن و... تحلیل عمیق داشته باشد؛ تا در این عصر - که عصر شبهات و فتنه ها است - بتواند زمینه ساز حرکت مهدی (عج) باشد.

## 3. الگو سازی

حسین علیه السلام و یارانش الگوی منتظران اند؛ از این رو باید در مبانی فکری و ویژگی های رفتاری و تربیتی آنان، درنگی شایسته کرد.

## 4. فرهنگ بسیج

ضرورت درگیری و نبرد، بایستگی «فرهنگ بسیج» را به عنوان یک راهبرد اساسی، فراوی حکومت دینی قرار می دهد. تقویت این نهاد مقدس، زمینه سازی برای ظهور است.

باید از کسانی که در هشت سال دفاع مقدس، از نبرد نهراسیدند و سختی ها و مشکلات راه را به جان خریدند، تجلیل کرد و سینما و ادبیات دفاع مقدس را - نه به عنوان یک تفنن - که به عنوان یک ضرورت و هدف راهبردی نظام، پی گرفت. سیج برخاسته از فرهنگ جبهه و شهادت است. و به گفته امام راحل «مدرسه عشق است». این رهیافت شاخصه و معیار اساسی در انتخاب مسؤولان و کارگزاران است. ترویج این فرهنگ و نهادینه کردن آن، باعث می شود که هر کس تکلیف خود را با مهدی علیه السلام روشن کند؛ تا در اوج نبرد با اسبی که در خیمه مخفی کرده، فرار نکند و مهدی علیه السلام را همچون حسین علیه السلام تنها نگذارد.

## 5. معرفت امام

کسانی می توانند شعار خود را «یا لثارات الحسین» قرار دهند که به مقام «ابوت با امام» رسیده باشند تا بتوانند خونخواه او باشند؛ این ممکن نیست مگر با معرفت به حق امام علیه السلام. شعار «یا لثارات الحسین» فقط یک شعار برخاسته از عواطف و عصبیت های قومی و نژادی نیست؛ بلکه برخاسته از معرفت به «حق ولایت امام» است. این معرفت، معرفت به حسب و نسب و فضایل آنان نیست؛ بلکه عرفان به حق ولایت آنان است. «الست اولی بکم من انفسکم» و «النبی اولی بالمؤمنین من انفسهم». آنان از ما به ما آگاه تر و مهربان تراند و از همه کشش های نفسانی آزادند.

این شعار، شعار کسانی است که در تولد دوم (87) خود، رسول و امام را به ابوت برگزیدند و با درک اضطرار به وحی و حجت، از همه تقلیدها، تلقین ها، هوس ها، غریزه ها و... جدا شدند و در این تولد دوباره، رسول و امام را به عنوان مربی خود انتخاب کردند که: «انا و علی ابوا هذه الامة».

این درک از امام و این آگاهی از حق ولایت ایشان، ما را به مقام ابوت و در نتیجه خونخواهی آنان می رساند؛ آن هم نه پدر جسمانی من که پدر روحانی، مربی، هادی و پیشوای من؛ آن هم پدری که «مصباح»، «سفینه» (88)، «میزان» (89)، «وارث» (90)، «امین» (91) و «اسوه» (92) است و سبب سعادت و رستگاری (93)، امنیت، حفظ، نجات (94)، عزت، قبولی اعمال (95) من و... است.

این نگاه به امام و آگاهی از شؤون و آثار ولایت آنان، ثمرات و بارهای زیادی با خود دارد و فاصله گرفتن از آن،

ضررهای جبران ناپذیری با خود به همراه دارد . از گام های اساسی تمامی مراکز فرهنگی و آموزشی، تبیین دقیق این معنا از امامت - به عنوان رکن رکین اعتقادی انقلاب - است .

6 . عزت

«عزت» ، اساس حرکت حسینی و مهدوی است و می تواند اساس سیاست راهبردی حکومت دینی در سطح روابط بین المللی باشد . حکومت دینی - به عنوان زمینه ساز دولت کریمه مهدوی - از هرگونه رابطه و مذاکره ای که شائبه ذلت داشته باشد، پرهیز می کند . منتظر «دولت عزیز» (تعز بها الاسلام و اهله) (96) ، خود باید عزیز باشد . حسین علیه السلام هم می فرمود: «هیئات منا الذلة» .

7 . تنش زدایی

حسین علیه السلام آغاز کننده جنگ نبود - گرچه دشمن در تیررس او بود - چرا که درگیری، پس از تبیین و اتمام حجت است؛ آن هم پس از آن که دشمن آغاز کننده باشد .

منتظران مهدی نیز دو سیاست «عزت» و «تنش زدایی» را با هم دارند .

8 . آمادگی

ضرورت درگیری و نبرد، بایستگی آمادگی و تجهیز را با خود دارد . باید از الان به فکر عده و عده بود و با تهیه نیرو و اسلحه، در اندیشه روز مصاف حق و باطل بود تا این بار وعده خداوند به دست منتظران تحقق یابد . آمادگی برای نبرد نهایی، از مهم ترین سیاست های راهبردی حکومت های دینی است .

9 . جذب نیرو و تبلیغ

آن جا که حسین علیه السلام و مهدی علیه السلام از جذب نیرو و تبلیغ دین دست نمی کشند؛ تکلیف منتظران و پیروان آنان مشخص است . جذب نیرو و تبلیغ در سطح داخلی و خارجی، از تکالیف عمده حکومت های دینی، به عنوان زمینه سازان دولت کریمه مهدوی است .

10 . اخلاق

فریاد «هل من ناصر» حسینی و مهدوی، همواره به گوش می رسد باید این فریاد را پاسخ گفت؛ اما چگونه؟ امیرالمؤمنین علیه السلام و امام صادق علیه السلام این چگونگی را پاسخ می دهند:

«اعینونی بورع واجتهاد و عفة و سداد (97) ؛ با پرهیزکاری و تلاش فراوان و پاکدامنی و راستی مرا یاری دهید» .  
«من سره ان یکون من اصحاب القائم فلینتظر و لیعمل بالورع و محاسن الاخلاق و هو منتظر (98) ؛ کسی که دوست دارد، از یاران قائم باشد؛ باید منتظر باشد و در همان حال، از گناهان اجتناب ورزد و خود را به اخلاق نیکو بیاراید .»

ترویج اخلاق و فضایل اخلاقی، به عنوان راهبردی اساسی در حکومت دینی مطرح است . این سیاست کلان و راهبردی به همراه راه کارهای اجرایی آن می تواند به عنوان یک هدف و معیاری برای نقد تمامی ارگان های فرهنگی و آموزشی - تبلیغی باشد .

11 . عنایت بیشتر به زنان

با توجه به نقش زنان در قیام مهدی علیه السلام و حضور آنان در دولت کریمه، باید برای رشد، اعتلا و بالندگی این قشر مهم و مظلوم در طول تاریخ، سرمایه گذاری جدی صورت گیرد . به نظر می رسد تاکنون آن گونه که شایسته و در خور منزلت زنان است، کاری بایسته برای آنان صورت نگرفته است . هنوز در سطح حوزه ها، مراکز علمی - فرهنگی و مدیریت های میانی و کلان جامعه، نقش زن در حاشیه است . باید برای تربیت و تحصیل زنان،

سرمایه گذاری های اساسی صورت گیرد . غفلت از این نگاه راهبردی، ضرر و زیان های جبران ناپذیری به انقلاب اسلامی وارد ساخته است . از این رو تلاش دو چندان و عزمی جزم، جهت جبران این ضایعه، می طلبد .

پی نوشت ها :

- 1) پیامبر (ص) می فرماید: «ان لقتل الحسین حرارة في قلوب المؤمنين لا تبرد ابدا» . مستدرک الوسائل، ج 10، ص 318، ب 49 ابواب المزار، ح 13 .
- 2) فاجعل لنا من امرنا فرجا و مخرجا يا ارحم الراحمين « دعای امام حسین علیه السلام . پیامبر در جای دیگر می فرماید: «ان للحسين في بواطن المومنين معرفه مكتومة » بحارالانوار، ج 43، ص 272 . امام صادق (ع) نیز فرموده است: «من اراد الله به الخير قذف في قلبه حب الحسين و حب زيارته و من اراد الله به السوء قذف في قلبه بغض الحسين و بغض زيارته » کامل الزیارات، ص 143 .
- 3) ر . ک: مجله موعود، دکتر بلخاری، شماره های 26 و 25 .
- 4) احزاب (33)، آیه 23 .
- 5) به برخی از این پیوندها در شماره قبلی همین مجله در مقاله «حسین (ع) و مهدی (ع)» اشاره شده است .
- 6) ر . ک: منتخب الاثر، ص 140-139 و 254-264 .
- 7) بحارالانوار، ج 10، ص 150 .
- 8) دلائل الامامة، طبری، ص 239 .
- 9) اسراء (17)، آیه 33 .
- 10) تفسیر برهان، ج 2، ص 419 .
- 11) الزام الناصب فی اثبات الحجة الغائب، یزدی حائری پور، ج 2، ص 282 .
- 12) النجم الثاقب، ص 469 و نیز ر . ک: مستدرک الوسائل، ج 1، پ 47، «به نقل از امام صادق علیه السلام» .
- 13) معالی السبطين، ج 1، ص 208؛ رياض القدس، ج 1، ص 263؛ وقایع الايام خیابانی، ص 284؛ ناسخ التواریخ، ج 2، ص 158 (به نقل از سحاب رحمت، ص 343) .
- 14) کمال الدین، ج 1، ص 318 .
- 15) مصباح الزائر، سید بن طاووس، به نقل از ربیع الانام فی ادعية خير الانام، ص 367 .
- 16) مفاتیح الجنان، زیارت حضرت صاحب الامر (عج) .
- 17) مصباح المتعجد، مفاتیح الجنان .
- 18) الغيبة، شیخ طوسی، ص 274 .
- 19) همان .
- 20) مجله انتظار، ش 2، ص 182 و نیز ر . ک: حماسه عاشورا به بیان حضرت مهدی، ص 115 .
- 21) مجله انتظار، ش 2، ص 183 .
- 22) بحارالانوار، ج 43، ص 272 . البته چنانچه دعای ندبه از جانب امام زمان (ع) باشد .
- 23) ر . ک: مفاتیح الجنان، در اعمال هر یک از این روزها .

(24) مجله انتظار، ش 2، ص 178 .

(25) امالی صدوق، مجلس 27؛ بحار الانوار، ج 44، ص 285 .

(26) گزیده کفایة المهتدی، ص 105 و 106، ح 19 .

(27) بحار الانوار ج 53، ص 62 ؛ ایقاظ، ص 352؛ فوز اکبر، ص 36 .

(28) اسراء، 6 .

(29) ایقاظ، ص 368 .

(30) ر . ک: مجله انتظار، شماره 2، ص 188 و نیز ر . ک: صالحان صالح، ص 187 و خلاصه العبقری الحسان،

صص 34، 110، 187، 219، 242 و پادشه خوبان و سوگمندان ولایی .

(31) النجم الثاقب، ص 60، مفاتیح الجنان بعد از زیارت جامعه .

(32) الغدير، ج 7، ص 14 .

(33) مکیال المکارم، ج 2، ص 46 .

(34) بحارالانوار، ج 46، ص 245، به نقل از مکیال المکارم .

(35) همان، ج 45، ص 18 .

(36) احتجاج طبرسی، ج 2، ص 596 .

(37) بحارالانوار، ج 51، ص 83 (به نقل از رسول اکرم صلی الله علیه و آله .)

(38) بحارالانوار، ج 51، ص 132 و نیز ر . ک: همان، ص 135 و کمال الدین، ص 480 .

(39) مفاتیح الجنان، زیارت مطلقه امام حسین (علیه السلام) .

(40) همان، دعای عهد .

(41) کافی، ج 8، ص 278 .

(42) تحف العقول، ص 245 .

(43) نهج البلاغه، خ 138 .

(44) تبلیغات بنی امیه تا آن جا بود که مردم شام، بنی امیه را اهل بیت پیامبر می دانستند . عبدالله بن علی

وقتی از شام برگشت، گفت: انهم ما علموا لرسول الله قرابة و لاهل بیت یرثونه غیربنی امیه . مسعودی نیز در

مروج الذهب (ج 3، ص 44) نقل می کند: «از یکی از بزرگان اهل شام که اهل رای و عقل بود سؤال شد: ابوتراب

کیست که این خطیب او را لعن می کند؟ جواب داد: من فکر می کنم یکی از دزدان فتنه انگیز باشد .

ابن ابی الحدید، از امام باقر علیه السلام نقل می کند: سخت ترین زمان برای شیعیان ما زمان معاویه بود که در

هر شهری آنها را می یافتند به قتل می رساندند و دست و پای آنها را می بریدند تا در زمان حاکمیت عبیدالله بن

زیاد و حجاج در کوفه که مردم بیشتر دوست داشتند به آنها کافر و زندیق بگویند تا شیعه علی علیه السلام

(زمینه های قیام امام حسین علیه السلام، ص 250) .

(45) بحارالانوار، ج 52، ص 308 .

(46) همان، ص 311 .

(47) معجم احادیث الامام المهدي علیه السلام، ج 3، ص 100 (به نقل از مستدرک حاکم، ج 4، ص 54) .

(48) بحارالانوار، ج 52، ص 386 .

(49) نمل (27)، آیه 45 .

- (50) الغيبة، نعمانی، ص 233 .
- (51) بحارالانوار، ج 52، ص 27 .
- (52) کمال الدین، ج 2، ص 694 .
- (53) بحار الانوار، ج 52، ص 59 (امام رضا علیه السلام .)
- (54) الغيبة نعمانی، ص 171؛ بحارالانوار، ج 52، ص 364 .
- (55) بقره (2)، آیه 89 .
- (56) ر . ک: پیامدهای عاشورا، سید ابوالفضل اردکانی .
- (57) منتخب الاثر، ص 497، فصل 10، باب 2، ح 9 .
- (58) کافی، ج 8، ص 38 (امام باقر علیه السلام .)
- (59) دعای ندبه .
- (60) الملاحم و الفتن، ج 2، ص 66 .
- (61) کمال الدین، ج 1، ص 331 (امام باقر علیه السلام .)
- (62) بحارالانوار، ج 52، ص 340 (امام صادق علیه السلام .)
- (63) رعد (13)، آیه 11 .
- (64) احزاب، 62 .
- (65) اسراء، 81 .
- (66) محمد (47)، آیه 7 .
- (67) بقره (2)، آیه 214 .
- (68) معجم احادیث الامام المهدی، ج 1، ص 478؛ الملاحم و الفتن، سید ابن طاووس ص 139، ب 63 .
- (69) عقد الدرر، ص 94 .
- (70) وی اهل بصره و خانه اش، کانون شیعیان امام علی علیه السلام بود . از آن کانون تنی چند به یاری حسین علیه السلام شتافتند و شهید شدند؛ گرچه خود وی نیامد .
- (71) پس از مردن یزید، برخی از بزرگان و اشراف کوفه تصمیم گرفتند عمرسعد را به عنوان امیرخود برگزینند . زنان قبیله بنی همدان تا این خبر را شنیدند، هلهله کنان داخل مسجد شدند و از این کار ممانعت کردند . آنان می گفتند شما می خواهید کسی را حاکم کنید که فرزند رسول خدا را به شهادت رسانده است؟
- (72) العبقری الحسان، ج 1، ص 98 .
- (73) بحارالانوار، ج 53، ص 223 .
- (74) مجمع الزوائد، ج 7، ص 315؛ معجم احادیث الامام المهدی، ج 1، ص 500 .
- (75) تحف العقول، ص 249؛ بحارالانوار، ج 44، ص 192 .
- (76) بحارالانوار، ج 52، ص 135 .
- (77) همان، ج 53، ص 135 .
- (78) همان .
- (79) همان، ج 52، ص 124 .
- (80) بحارالانوار، ج 44، ص 325 .

- (81) کمال الدین، ج 1، ص 331 .
- (82) الغيبة شیخ طوسی، ص 32 .
- (83) الغيبة نعمانی، ص 84 و نیز ر . ک: همان، ص 72 .
- (84) ر . ک: تاریخ دمشق، ابن عساکر، ج 14، ص 216 و نیز ر . ک: ص 224 .
- (85) بحارالانوار، ج 52، ص 238 .
- (86) زمّل (73)، آیات 1- 5 .
- (87) لن یلج فی ملکوت السماء من لا یولد مرتین « (از کلمات حضرت مسیح علیه السلام .) به ملکوت آسمان راه نمی یابد؛ مگر کسی که دو بار متولد شود . تولد اول ما در ملک است و در این تولد پدر ما همان پدر شناسنامه ای ما است . با تولد دوم و در آمدن از شکم غریزه ها و تقلیدها می توان به ملکوت آسمان راه یافت و در این تولد رسول و علی پدر ما و مربی ما هستند .
- (88) ان الحسین مصباح الهدی و سفينة النجاة « .
- (89) علی میزان الاعمال « .
- (90) اشاره به زیارت وارث که ائمه علیهم السلام وارث فرهنگ وحی اند و از آن پاسداری کرده و آن را از دستبرد حوادث حفظ می کنند .
- (91) اشاره به زیارت امین الله .
- (92) لکم فی اسوة « . از سخنان امام حسین علیه السلام .
- (93) و فاز الفائزون بولایتکم « مفاتیح الجنان، زیارت جامعه کبیره .
- (94) ولایة علی بن ابی طالب حصنی فمن دخل حصنی امن من عذابی « .
- (95) بموالاتکم تقبل الطاعة المفترضة « مفاتیح الجنان، زیارت جامعه کبیره .
- (96) مفاتیح الجنان، دعای افتتاح .
- (97) نهج البلاغه، نامه 45 .
- (98) منتخب الاثر، ص 497 .